

Extranummer til "Morgenbladet" 1902.

Finner ikke Kvæner

Av
Kristian Østberg.

Finlands nuværende Beboere benævnes visselig overalt Finner. Det er vel ogsaa ganske almindeligt, ligesom det er naturligt, at Utvandrere fra Finland og deres Efterkommere faar bære dette Navn. Kun i vort Land har i dette Stykke den besynderligste Originalitet i senere Tid vundet mer og mer Overhaand; de Finner, der har nedsat sig iblandt os, kaldes, som bekjendt, avn Række nulevende Forfattere Kvæner. Ja, saa vidt gaar man, - saa grovt sættes Sagen paa Hovedet, at det i betydelig norsk, nationalt Verk fra indeværende Aar heder: "Kvænerne er det norske Navn for det Folk, der bebor Finland, og som ofte kaldes Finner."

Allerede for lang Tid siden blev jeg fuldt overtødet om det urigtige i at klusje saaledes med det finske Folks Navn. Imidlertid har jeg først nu fundet Tiden beleilig til at bringe Sagen frem for Offentligheden, - Toppunktet maa jo siges netop at være naaet, medens paa den anden Side ogsaa den rette Opfatning af Spørgsmaalet nylig er kommet til Orde fra kompetente Folk, saa det nok kan være Haab om, at denne endnu vil kunne seire.

De virkelige Kvæner, som formodes at have været av Oprindelig, havde for, lad oss sige. 1000 Aar siden et Rige - vore Forfædres Kvænland - i de nordlige Dele av Swrige og Finland. Deres Historie er imidlertid lidet kjendt, og naar deres Herredømme tog ende, vides ikke med Sikkerhet.

I løbet av det 17de Aarhundrecles første Halvdel skeede den første større Indvandring av Finner her til Landet. De kom oprindelig ind i Solør, spredte sig raskt ut over en Flerdel av Østlandets Skogbygder og brød nyt Land. Bygdefolket har altid kaldt disse Nybyggere Finner - deres rette Navn - i Førstningen dog regelmæssig med et eller andet Tillæg, saaledes Rugfinner, Skogfinner, Østfinner (fordi de kom østenfra) og "Bygdefinner" (naar de nedsatte sig fast i et Bygdelag).

100 Aar senere, under den store nordiske krig, begyndte finske Familier at flytte til

Finmarken, - en Indflytning, som er fortsat helt ned i vore dage og har antaget meget betydelige dimensioner. Disse fik tidlig der nord Navnet Kvæner, en Benaevnelse, siger Professor J. A. Friis, som tilhører fra den Omstændighed, at en stor Del af dem kom fra Kajana Len og selv kaldte sig Kainulaiset.. Dermed er nu ikke givet en udtømmende Forklaring angaaende Gjenoplivelsen af det ældgamle Folkenavn, Ordene Kainulaiset og Kvæner er ikke saa ligelydende, at det første uden videre af Almuen skulde blive gjengivet med det sidste. Sikkerlig har en eller anden Embedsmand, en velstuderet Præst, Sorenskriver eller Foged, som kjendte de gamle Sagn om Kvænerne, fundet paa at overføre dette Navn paa de netop fra det fordums Kvænland ankomne Emigranter og at anvende det i fine embedsmæssige Indberetninger. Fra det 18de Aarhundrede har vi flere Kongebreve, hvori Kvænavnet er brugt. Et Reskript af 30te November 1748 omtaler nogle i Alten boende Kvæner. Reskript av 6te Marts 1750 paalægger Amtmanden i Finnmarkens Amt, "med Ømhed og Moderation at behandle nogle Kvæner, som er komne fra Sverige og har nedsat sig paa førhen øde Steder, saa andre af deres landsmænd kunne opmuntres til at komme til Landet." Det Reskript av 26de August 1796 bemyndiges Amtmanden i samme Amt til at forstrække 41 Familiers ankomne "Karelske Bønder-Familier eller saakaldte Kvæner" med fornøden Understøttelse til at opføre Vaaningshuse, anskaffe Baade og Fiskeredskaber m.v. Finnerne Paa Østlandet fik imidlertid Lov til at være og hede Finner, ikke alene av fine norske Sambygninger, - som allerede overfor nævnt -, men helt til langt ind i det 19de Aarhundrede ogsaa i Literaturen.- I Sorenskriver Jens Krafts "Topografisk Statistisk Beskrivelse over Kongeriget Norge" findes saaledes under Hedemarkens Amt et Utsnit, som i Ute Udgave (1820) bærer Overskriften "Om Finnerne" og i 2den Udgave (1840) "Om Finnerne i Solør og østerdalen". Muligens noget paavirket av Professor Rudolf Keyser, som i en Avhandling om Nordmændenes Herkomst og folkeslægtskab i "Samlinger til det norske Folks Sprog og Historie". (6te Bind, 1839) hævder, at Lapperne er de egentlige Finner,

som saa i 1848 Presten Nils Ribe Stocksleths to Arbejder: Bidrag til Kundskab om Finnerne i Kongeriget Norge" og "Bidrag til Kundskab om Kvænerne" etc. Her er det vistnok for første Gang gennemført at bruge Benevnelsen Kvæner baade om de i Finmarken og de i Solør boende finner, og man gives hertil falskelig det Indtryk, at allerede Kraft har givet det samme. Senere historiske og geografiske Forfattere har gjeme fulgt i Stocksleths Spor, dog under adskillig Vaklen (tvil?). Som nævnt i Indledningen til disse Linier, er udviklingen i det Aar 1902 naaet derhen, at man ikke længere nøier sig med at anvende kvænavnet paa vore egne Finner - nei, dette er ogsaa "det norske Navn for det Folk, der bebor Finland".

Derimod holder Professor J. A. Friis sig i sin Bog "En Sommer i Finmarken etc. Skildringer av Land og Folk". (1871) paa den forreste Side, idet han lader de to fremmede folkeslag der Nord hede Lapper og Finner, - for de sidstes Vedkommende selv hvor han omtaler dem som Beboere av "Kvænbyen" i Vadsø. Friis forklarer desuden begge Navne. Værd at lægge Mærke til er det ogsaa, at Profesoren i Ethnografi ved vort Universitet, dr. Yngvar Nielsen, ikke har medvirket i den foran skildrede Udvikling, og han gaar visselig aldrig med paa at omdøbe de Solørske Finner, for hvilke han nærer den største Interesje. Endelig vil jeg henvise til den av Axel Arstal for Gymnasiet nylig udgivne Lærebog i Økonomisk Geografi. Denne Foregangsmand Paa den moderne Geografiundervisnings Omraade anvender i sin Fremstilling selvfølgelig kun de internationalt videnskabelige Folkenavn og ofrer kun en Parentes i Ordet "Kvænerne".

Det officielle Navn Paa det finske Sprog har her været Kvænsk, helt siden man ved Christiania Universitet begyndte at meddele Undervisning i det. En kongelig Resolution af 24de Februar 1848 omhandler "den i det lappiske og kvænske Sprog ansatte Lærer", og længere ude i Aaret approberes "Reglement for Examen i det lappiske og kvænske Sprog." Mer inkonsekvent kan man ikke godt faa det. Ganske løierligt er det at læse i Universitets Aarsberetninger, at man som Lærebog i Kvænsk benytter for

eksempel Uirebok i [mska språket og Finsk elementarbok. I vaar meddeltes dog i en Notis i "Morgenbladet" Udfaldet av de sidste Examener i finsk og Lappisk, så der er Grund til at gjøre sig Forhaabninger OgSaa fra det Hold.

*

At faa Finmarkingerne til at lade være at kalde sine finske Naboer Kvæner, har jeg naturligvis aldrig tænkt Paa; men mine Venner Finnerne i Solør kan med god Grund leve sig fritagne for at bære dette Navn, - det de nærmest anser som et Klængenavn.

Det klinger sikkerlig heller ikke godt i Finlands Indbyggernes øre. Ihvertfald fortjener denne Navnesag - forekommer det mig - at blive Gjenstand for offentlig Diskusion, hva den, saavidt mig bekjendt, aldrig har været.